מראי מקומות- בכורות מ"ט

א) **בבא בהרשאה-** ע' ב**מהרי"ט אלגאזי** (ע"ב, ג') שהביא מה שנח' הראשונים בגדר הרשאה, יש ראשונים דס"ל דהוי בגדר שליחות דעלמא, וממילא אם תפס השליח מפקינן מיני', כיון דאין גוף הממון נקנה לו כלל. וגם יכול לכתוב הרשאה אפי' על מלוה על פה, דשליח בעלמא הוא. אבל כ' ד**הרמב"ם** ודעימי' ס"ל דע"י ההרשאה הוא מקנה להשליח גוף הממון ממש, אולם עדיין אין השליח יכול לתפוס הממון, שהרי אינו קנין גמור, ורק קנין כדי לאשתעויי דינא בהדי'. אולם לדעה זו אינו יכול לכתוב הרשאה על מלוה על פה, ואף לא על מלוה בשטר, דאין דרך לקנות מלוה ע"פ אלא במעמד שלשתן, ומלוה בשטר ע"י כתיבה ומסירה.

ב) **בבא בהרשאה-** ע' ב**נתיבות** (ע"ו, ד') דכ' דמשמע מהגמ' דבלא הרשאה דאין נוטלין כלל, ואמאי, הא הוי כאומר א' מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה ולא תבעי לי', והדין הוא דחולקין. ותי' דלא אמרי' דחולקין אלא בפקדון או בגזילה בעין, דאמרי' חולקין או יהא מונח, דכיון דהפקדון ברשותא דמרא קיימא, א"כ איזן דינייהו של התובעים עם הגזלן או הנפקד, אלא עם החפץ. משא"כ אם יש כאן רק חוב, והוי חובת הגוף בעלמא, בזה יכול לדחות לכל חד וחד.

ג) **מת הבן בתוך שלשים יום, אע"פ שנתן לכהן יחזיר- פרש"י**, דנפל הוה. וכ' **תוס'** דבחנם פירש כן, דאפי' קים לן בי' דכלו לו חדשיו, מ"מ בחדש תלה רחמנא. וביישוב שי' רש"י, כ' ה**מהרי"ט אלגאזי** (ע"ו, ד', ד"ה והנראה) דודאי גם רש"י מודה דאף אם קים לן דכלו חדשיו דאין פודין אותו אם מת קודם ל' יום. אלא דאי' בשבת (קלה:) דרשב"ג אמר דכל ששהה ל' יום אינו נפל, דכתי' ופדויו מבן חדש ומעלה. ומבואר דס"ל לרשב"ג דמפרשה זו יכולים ללמוד הא דנפל הוי מי שמת קודם ל' יום. ולכאו' ק', הרי גזה"כ הוא, דעד ל' יום אינו נפדה, ומה שייך ללמוד מזה דין נפל. וביאר המהריט"א דהבין רש"י דס"ל לרשב"ג דדין זה דאין פודין קודם ל' יום הוא משום שהוא נפל, אבל לא רצה התורה שיסמוך ע"ז ויפדה בנו קודם ל' יום, ולכן גזרה התורה דבכל אופן הוי הפדיון לאחר ל' יום, אפי' אם ידוע שכלו לו חדשיו, אבל עיקר הטעם הוא משום שלא יהא נפל, ע"ש עוד בהסבר.

ד) **לאחר ל' יום, אע"פ שלא נתן יתן-** ע' ב**ברכת שמואל** (קידושין י"ח, א') שכ' לחקור בזה, האם אמרי' דגם לאחר מיתת הבן עדיין שייך המצוה לפדות בנו, כיון שהי' הבן חי כשהי' בן שלשים, וכבר חלה המצוה על האב ותו לא פקע. או דלמא, אף דכיון שמת שוב אינו מוטל על האב שום מצות עשה דפדיון, אבל עכ"ז נשאר עליו חוב המצווה שנתחייב ביום שלשים ונשתעבדו נכסיו. וע"ש שכ' נפק"מ בזה, למשל אם קונה נכסים לאחר שמת בנו, דאם החיוב הוא מחמת המצוה שהי' כשהי' בנו בחיים, א"כ רק הנכסים שהי' לו בשעת המצוה נשתעבדו. וע"ש עוד שכ' דמה דנסתפק **תוס'** אם מברך שהחיינו, היינו משום דיכול לברך שהחיינו על קיום המצוה, אפי' אם אין שום חיוב מצוה, וכ' דלענין ברכת המצוות אינו כן, אלא דרק התחייבות על המצוה מחייבו בברכת המצוה [ולכאו' א"כ יוצא מזה עוד נפק"מ, דאם הוי מצוה אף עכשיו, לכאו' צריך לברך עליו, ואם אינו אלא שעבוד ממון, א"כ אין כאן ברכת המצוות, וצ"ע. עוד צ"ע, דמהכ"ת לומר שיש כאן קיום מצוה אם אין כאן חיוב מצוה, הרי לכאו' אין כאן אלא שעבוד ממון בעלמא, וצ"ע].

ה) **מאי טעמייהו דרבנן-** ע' ב**מגן אברהם** (של"ט, ח') שהביא דעת ה**ב"ח** ו**ה"ש** (יו"ד ש"ה), דס"ל דכיון דמלו כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים, יכול לפדות מיד, אף שהוא יום שלשים, ואינו צריך להמתין עד יום ל"א. והשיג עליהם המג"א מדברי הגמ' כאן, דמהו הקו' מ"ט דרבנן, הרי עדיין לא נשלם החודש, וא"כ ודאי יום שלשים לא הוי כשלפניו. ותי' דמיירי דכבר עבר הכ"ט י"ב תשצ"ג, וע"ז הק' הגמ' דא"כ למה אינו יכול לפדות, וע"ז השיב הגמ' דבעינן ומעלה, דהיינו דלעולם בעינן להגיע עד יום ל"א.

ו) **בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראי' שנפדה-** הק' **תוס' בב"מ** (קב: ד"ה בחזקת), הא ס"ל

לאביי דעביד איניש דפרעי בגו זמני, וא"כ למה צריך להביא ראי' דפרעי. ותי' דירא שימות הבן או שנתעכלו המעות, וא"כ בפדיון הבן לא שייך לומר כן.

ז) **וכל שני כתובים הבאים כא' אין מלמדין**- כ' ה**מהרי"ט אלגאזי** (ע"ג) דנראה מכאן דאף בג"ש אין מלמדין, ולא רק בבנין אב, דהא כאן איכא ג"ש, ומ"מ צידד ר"ע דאולי אין מלמדין. והוסיף די"ל דמה דצידד ר"ע דמלמדין לגופייהו הוא גופא משום דהוי ע"י ג"ש, אבל ע"י בנין אב י"ל דאף לגופייהו אין מלמדין, וע' מש"כ בדעת רבנן.

ח) **עד שיאמרו לו וכו'**- **פרש"י**, ובאמירה סגי בלא עדות גמורה, דחזקה זו דמחזקינן לי' בחזקת שנפדה לאו חזקה גמורה, דרובא דאינשי לא פרעי בגו זמני. והק' ה**מצפה איתן**, הא חייב האב לפדות בנו מיד לאחר ל', וא"כ למה נאמר דהאב השהה המצוה ועביד איסורא, וכמו דאמרי' דאין בעה"ב עובר על הלאו דלא תלין. ותי' דהכא איכא למיחש שמא הפריש האב המעות ליתן לכהן, ובזה י"ל דאינו עובר אם השהה נתינתם לכהן [וצ"ע, איזה מצוה הוא זה של הפרשה, הרי לכאו' כל המצוה הוא נתינתה לכהן, וצ"ע].

ט) **בנו קודמו, שמצותו על אביו, ומצות בנו עליו**- ע' ב**ספר החינוך** (שצ"ב), דכ' דמצות האב קיים אפי' לאחר שהבן נתגדל. אולם ע' **בברכת שמואל** (קידושין י"ח, א') שהביא מה שהק' ה**ריב"ש** (קל"א) על מש"כ ה**רמב"ם** (ברכות י"א, י"ב) דהמל בנו צריך לברך למול את הבן, אבל בפודה את בנו מברך על פדיון הבן, ומ"ש. וביאר הריב"ש ע"פ כללי הרמב"ם שם, דמברך "ל" היכא שהוא מצוה דנפשי', ומילה הוא מצוה דנפשי', אבל במצוה שעושה לאחרים אומר "על", ופדיון הבן הוא מצות אחרים, דהיינו שהוא בעצם מצות בנו. אולם ע"ש שהביא מה שהק' ה**חוט המשולש**, דבמצוה של אחרים אין מברכין שהחיינו, וא"כ למה מברך האב שהחיינו על פדיוה"ב, ע"ש מש"כ בזה. וכדעת החינוך לכאו' מבואר במתני', דס"ל לר' יהודה דעדיין מצותו על אביו, אף דנתגדל ויש לו בן. ולפי הריב"ש לכאו' צ"ל דאין הכונה דעכשיו עיקר מצותו על אביו, אלא דכבר נשתעבדו נכסי אביו מעיקרא.

י) **הפודה את בנו בתוך שלשים יום, רב אמר בנו פדוי, וכו'**- ובביאור מח' רב ושמואל, כ' ה**מהרי"ט אלגאזי** (ע"ו, ד', ד"ה ולדעת), די"ל (עכ"פ לדעת **רש"י**, דס"ל דעיקר ל' יום הוא להראות שאינו נפל) דרב ס"ל כדעת ר' יוחנן (ביבמות ל"ה), דס"ל דאמרי' איגלאי מלתא למפרע, ויכולין לומר דכיון דחי ל' יום, א"כ כבר נתגלה למפרע דאף בשעת נתינת המעות לא הי' נפל, וא"כ ראוי הוא לפדיון, והו"ל כמקדש אשה לאחר ל', דעכשיו ראוי' היא לקידושין, וא"כ שפיר מהני הקידושין לאחר ל', אפי' נתאכלו המעות. אבל שמואל ס"ל כדעת ר"ל, דלא אמרי' דנתגלה למפרע, וא"כ מה שחי לאחר ל' אינו כלום למפרע, וסכ"ס בשעת נתינת המעות לא הי' ראוי לפדיון.

יא) **מידי דהוה אקידושי אשה**- הק' ה**קהלות יעקב** (קידושין מ"ו, ד"ה והנה שמעתי), לשי' ה**רשב"א**, דהקידושין מהני בכה"ג ע"י ההנאה שיש לה במה שאינה חייבת להחזיר הכסף לאחר ל', א"כ לכאו' הנאה זו מהני לעשות הפדיון, ואיך מהני, הרי ממעטינן לקמן כל דבר שאינו מטלטל ואין גופו ממון, והרי הנאה אינו מטלטל, וגם אין גופו ממון. ותי' דבאמת הנאה מטלטל והוי גופו ממון, דאין גופו ממון היינו כמו שטר, דעיקר הממון הוא דבר אחר, אבל כאן ההנאה הוא הכל. וגם מטלטל, דהמיעוט של מטלטל הוא רק דבר של ממשות שאינו יכול לטלטלו, אבל דבר שאינו ממש אינו נכלל במיעוט זה, ע"ש. וכ' דלשי' ה**רי"ן** בקידושין א"ש בפשיטות, דהבין דמה דהמעשה קידושין הוא עכשיו, ע"י הממון בעין, ורק חלות הקידושין הוא לאחר זמן, וא"כ י"ל דה"ה בפדיון הבן כן.

יב) **הכא הלכתא כוותי' דשמואל**- תמה ה**רש"ש**, למה כאן חשיב איסורא, הרי אמרי' דבספק פדיון הבן המוציא מחבירו עליו הראי', אלמא דהוי ממון ולא איסור, והניח בקו'. וע' **במהרי קורקוס** (בכורים י"א, י"ח), דכ' דהיכא דהספק הוא אם יש מצוה או לא,

אמרי׳ דהמע״ה, אבל היכא דודאי יש מצות פדיוה״ב, אלא דהספק הוא אם יצא או לא, אז הוי ספק איסור. ועע״ש שכ׳ דאע״ג דממון הוא לענין ספיקות, אולם לענין לפסוק כרב הוי איסור, דכיון דיש ענין של איסור, ידעו בעלי הגמ׳ דיצא רב לעומקו של הדברים יותר משמואל (אולם זהו לשי׳ ה**רמב״ם** דאף כאן פסק כרב, אבל לגירסא דידן כ׳ לומר כן).

יג) **הכל מודים היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו, וכו׳**- הק׳ ה**ביאור הלכה** (תרנ״ו, ד״ה אפי׳) דהא מבואר בב״ק, וכן פסק ה**רמ״א** שם, דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ואפי׳ למצוה עוברת, דהיינו, דאינו מחוייב ליתן כל הון ביתו לקיים מצות עשה. וא״כ, אם אין לו אלא ה׳ סלעים, למה מחוייב ליתנו לכהן בכלל. וכ׳ לחדש שם דהא דאינו מחוייב לבזבז, זהו רק היכא דעל ידי פיזורו יהי׳ נעשה לעני, ואם יחזיק הממון אצלו יהי׳ יכול לפרנס אנשי ביתו. אבל היכא דהמעות שיתן בעד מצוה זו אין מעלין או מורידין כ״כ במצבו הגשמי, בזה צריך ליתן בעד המצוה אפי׳ אם יש לו רק מעט. ועי״ע ב**חזון איש** (אה״ע קמ״ח לקידושין כ״ט) שהאריך בזה (וע״ש שהוכיח דלא מיירי כאן בשיש לו כ״ה סלעים, וא״כ הנדון הוא על הה׳ סלעים שהוא מחוייב ליתן), וכ׳ ״דפדיון הבן שאני מכל מצות, כיון דיש כאן שיעבוד נכסים... ובפדיון הבן הוי מלוה הכתובה התורה, ובזה לא מפטר במה שאין נכסיו מרובין״. אולם כ׳ דעדיין אינו מיושב מה דאי׳ בגמ׳ לפדות את בנו ולעלות לרגל, דלמה מחוייב ליתן הה׳ סלעים האחרונים שלו כדי לעלות לרגל, וכ׳ כמה תירוצים, וא׳ מהן הוא דכבר נמצא בירושלים, וצריך לקנות עולת ראיי׳, וזה גובין ממשעבדי, וא״כ שפיר דומה לפדיון הבן דצריך ליתן כל נכסיו בעדו. **ומה** שלא נתן לכהן מתנה ע״מ להחזיר על הה׳ סלעים, וממילא יהי׳ יכול לפדות שניהם, כ׳ החזו״א (שם) דאינו יכול לעשות כן אלא מדעת הכהן, וע״כ מיירי דלא הי׳ הכהן רוצה לקבלו באופן זה.

יד) **דמצוה דידי׳ עדיף**- ע׳ ב**חי׳ ר׳ שמעון** (קידושין, ט״ז, ד״ה ונראה) דהוכיח מכאן דלא אמרי׳ דפדיון הבן הוי רק פריעת חוב, דא״כ הא ודאי חוב של בנו קודם, דהא עיקר חיוב עליו, משא״כ בהא דידי׳, דעיקר חיוב הי׳ על אביו, אלא מבואר מזה דיש ג״כ מצות פדיון, ומצוה זו שפיר שייך לומר דחל עליו יותר, שיתקן את עצמו קודם שיתקן בנו.

טו) **ואזיל וטריף ממשעבדי**- וע׳ ב**ביאור הגר״א** (יו״ד ש״ה, י״ז) שהוכיח מכאן דאין פדיון הבן אלא חוב בעלמא, וודאי יכול לפדות ע״י שליח, ודלא כמש״כ ה**רמ״א** שם בשם ה**ריב״ש** (ולענין מילה ע״י שליח, ע׳ **בש״ך** [חו״מ שפ״ב, ד׳) שכ׳ ״דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן את בנו לאחר למוהלו, וחייב הוא בעצמו למוהלו... ולדעתי הם מבטלים מצות עשה״).

טז) **ואזיל וטריף ממשעבדי**- הק׳ ה**תוס׳ הרא״ש בקידושין** (כט:), לימא לוקח הנחתי לך מקום לגבות. וכ׳ דצ״ל דאיירי כגון דהנך חמש משעבדי הם מנכסים ששעבדם האב, והנך חמש בני חורין מנכסי עצמו, דחוב האב מוטל על נכסי האב ולא על נכסי הבן. ועוד כ׳, דמה דאמרי׳ דהכהן טריף ממשעבדי, אין הביאור שיפדה בקרקע, שהרי אין פודין בקרקע, אלא ב״ד גובין הקרקע המשועבד לפדיון הבן, ומוכרים אותו ופודין בדמים.